

NORGES HØYESTERETT

Den 25. mars 2010 avsa Høyesterett dom i

HR-2010-00527-A, (sak nr. 2009/1905), sivil sak, anke over dom,

A

Norsk Skuespillerforbund
(partshjelper)

(advokat Eirik Djønnne – til prøve)

mot

Norsk rikskringkasting AS
Hans-Tore Bjerkaas

(advokat Jon Wessel-Aas – til prøve)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Møse**: Saken gjelder NRKs visning i 2007 av et utsnitt fra filmen ”Brent av frost”, hvor skuespiller A har en hovedrolle. Saken reiser spørsmål om rekkevidden av vernet for utøvende kunstnere i åndsverkloven § 42, og om visningen var vernet av sitatretten i § 22.
- (2) Sakens bakgrunn kan sammenfattes slik:
- (3) Spillefilmen ”Brent av frost” ble produsert av selskapet Barentsfilmm AS i 1996 og lansert på kino i 1997. Den ble sett av mellom 30 000 og 40 000 personer og senere utgitt på video (VHS) og DVD. Filmen er flere ganger blitt vist i fjernsyn. Den bygger på historien om en nordmann som under annen verdenskrig skjulte russiske partisaner for tyskerne i Finnmark og senere ble vervet av russisk etterretning. I en av scenene har han og hans kjæreste, som spilles av A, samleie i en båt full av fisk, og hun vises så naken forfra i ca. to sekunder.

- (4) Mandag 19. mars 2007 kl. 23.15 ble dette utsnittet av filmen vist av Norsk rikskringkasting (NRK) under fjernsynsprogrammet "Store Studio". Bakgrunnen var at den norske filmen "Kill Buljo", som skulle ha premiere fire dager senere, inneholder parodier på scener fra tidligere filmer. I programmet ble de to filmskaperne av "Kill Buljo" intervjuet, og utsnitt fra deres versjon av kjente sekvenser fra filmer som "Karate Kid", "Titanic" og "Brent av frost" ble så sammenlignet med klipp fra originalfilmene.
- (5) Programmet ble gjort tilgjengelig på NRKs hjemmeside fra det var sendt 19. mars og dessuten sendt i reprise på NRK2 lørdag 24. mars 2007 kl. 19.20. Tirsdag 27. mars 2007 ble de to sekundene som viser A naken forfra, sladdet i nettutgaven etter begjæring fra hennes advokat. Han viste til at hun i forbindelse med filminnspillingen hadde krevet og fått et tillegg til sin kontrakt med produsenten om at "de scener der skuespilleren opptrer naken, ikke skal benyttes i reklamesammenheng, som out-takes, eller på annen måte som løsriver scenene fra helheten". I brev av 29. mars 2007 presiserte NRK at gjengivelsen etter institusjonens syn ikke hadde vært rettsstridig, og at sladdingen ble foretatt for å vise imøtekommenhet overfor skuespilleren.
- (6) A krevet oppreisning og garanti for at ytterligere publisering ikke skulle skje uten samtykke. Kravet ble avvist. Med Norsk Skuespillerforbund som partshjelper anla hun i 2008 søksmål ved Oslo tingrett, som 8. desember 2008 avsa dom med slik domsslutning:
- "1. NRK v/styret og kringkastingssjef Hans-Tore Bjerkaas betaler in solidum erstatning for økonomisk tap til A med 110 000 – etthundreogti tusen – kroner, med tillegg av morarenter fra forfall.**
 - 2. NRK v/styret og kringkastingssjef Hans-Tore Bjerkaas betaler in solidum oppreisning til A med 45 000 – førtifem tusen – kroner, med tillegg av morarenter fra forfall.**
 - 3. NRK v/styret og kringkastingssjef Hans-Tore Bjerkaas betaler in solidum saksomkostninger til A med 81 880 – åttientusen åttehundreog åtti – kroner, med tillegg av morarenter fra forfall."**
- (7) Tingretten fant at As fremføring var av kunstnerisk karakter og hadde tilstrekkelig verkshøyde etter åndsverkloven § 42. Sitatregelen i § 22 omfattet samleiescenen, men ikke de siste to sekundene hvor hun ble vist naken. Denne del av innslaget var også i strid med hennes vern etter § 45 c om at fotografi ikke kan vises offentlig uten samtykke fra den som er avbildet.
- (8) Dommen ble påanket til Borgarting lagmannsrett, som 29. september 2009 avsa dom med slik domsslutning:
- "1. Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas frifinnes.**
 - 2. I saksomkostninger for tingrett og lagmannsrett betaler A til Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas 118 220 – etthundreogåttentusentohundreogtyve – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse."**
- (9) Lagmannsretten anså det tvilsomt om filmklippet hadde tilstrekkelig verkshøyde, men fant det ikke nødvendig å ta endelig stilling til spørsmålet, siden visningen under enhver

omstendighet falt innenfor sitatretten. Vernet etter åndsverkloven § 45 c kom ikke til anvendelse.

- (10) A har påanket dommen til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Anførselen om åndsverkloven § 45 c er ikke opprettholdt. For øvrig står saken i det vesentlige i samme stilling som for tidligere instanser. Filmklippet og utsnitt av filmen "Kill Buljo" ble vist under ankeforhandlingen for Høyesterett.
- (11) Den ankende part – A – har, med *Norsk Skuespillerforbund* som partshjelper, i hovedtrekk anført:
- (12) Saken må vurderes i lys av at NRK visste at A ikke ville ha samtykket i visning av den del av sekvensen der hun sees naken forfra. Visningen førte til belastende mediafokusering, og det forhold at scenen ble gjort tilgjengelig på NRKs hjemmeside innebar risiko for spredning av nakenbilder på Internett.
- (13) As fremføring av rollen i filmklippet har vern etter åndsverkloven § 42. Lagmannsretten har tatt feil når den hellet i retning av at fragmentet ikke har tilstrekkelig verkshøyde. A viser særlig til Ole-Andreas Rognstad, *Nytt i privatretten* nr. 1, 2010, side 26–27. Hennes fremføring av rollen er beskyttet, hensett til dens art og kvalitet. Også korte utsnitt har vern og gir krav på vederlag ved visning.
- (14) NRKs visning er ikke dekket av sitatretten i åndsverkloven § 22. Det er kun tillatt å sitere i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet krever. Her gikk man utover formålet. Parodien i "Kill Buljo" inneholdt ingen nakenscene, og det var intet legitimt behov for å inkludere de to siste sekundene. Lagmannsrettens vektlegging av den redaksjonelle frihet i dette tilfellet er ikke i samsvar med rettsoppfatningen i Rt. 2009 side 265 (Memo-dommen). NRK har heller ikke handlet i samsvar med god skikk, siden nakensscenen ble vist til tross for at institusjonen visste at A motsatte seg det.
- (15) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Oslo tingretts dom stadfestes.**
 2. **A tilkjennes saksomkostninger for alle instanser.”**
- (16) Ankemotpartene – *Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas* – har i korthet gjort gjeldende:
- (17) Lagmannsrettens dom bygger på korrekt rettsanvendelse. As krav er prinsipielt sett et inngrep i yringsfriheten, selv om den her er internalisert i sitatretten. Det foreligger intet presserende samfunnsmessig behov for å forby bruk av filmklippet.
- (18) Prinsipalt anføres at det ikke foreligger "fremføring av et verk" etter åndsverkloven § 42. Det siterte fragment må i seg selv tilfredsstillende kravet til verkshøyde, og det går en nedre grense for hva som kan ansees originalt og dermed ha vern, jf. Rt. 2007 side 1329. Rettsteorien trekker i samme retning. Utøvende kunstnere vil etter omstendighetene ha beskyttelse mot urettmessig bruk av filmklipp og bilder etter åndsverkloven 45 c, markedsføringsloven § 1 og EMK artikkel 8.

- (19) Visningen av filmklippet var klart dekket av sitatretten, som nettopp tar sikte på å sikre diskusjon og illustrasjon. Massemedia har en utstrakt sitatrett. Scenen var direkte relevant i forhold til parodien, det dreide seg om et lite utsnitt, og de to siste sekundene ble tatt med etter en redaksjonell vurdering, jf. Rt. 2009 side 265. Formålet var å sammenligne originalens vakre, naturlige uttrykk og parodiens klossete, påkledd og uromantiske etterligning. En avtale mellom produsent og skuespiller kan ikke begrense andres lovfestede rettigheter. Det er ikke avgjørende om den siterte opplever sitatbruken som ubehagelig eller krenkende. Rene personverninteresser bør ikke trekkes inn ved anvendelsen av åndsverklovens bestemmelse om sitatretten.
- (20) Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas har nedlagt slik påstand:
- ”1. Anken forkastes.**
- 2. A dømmes til å betale Norsk rikskringkasting AS’ og Hans-Tore Bjerkaas’ saksomkostninger for tingretten og lagmannsretten. A og Norsk Skuespillerforbund dømmes in solidum til å betale Norsk rikskringkasting AS’ og Hans-Tore Bjerkaas’ saksomkostninger for Høyesterett.”**
- (21) *Jeg er kommet til et annet resultat enn lagmannsretten.*
- (22) For Høyesterett gjelder saken om NRKs visning av et ca. ti sekunders filmklipp fra ”Brent av frost” hvor A sees naken i de to siste sekunder, krenket hennes vern som utøvende kunstner etter åndsverkloven § 42. Hvis det er tilfelle, blir spørsmålet om visningen hadde hjemmel i § 22 om sitatretten.
- (23) Innledningsvis bemerkes at den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til verket, jf. åndsverkloven § 1. Med ”åndsverk” forstås litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk av enhver art, uansett uttrykksmåte og uttrykksform. Rettspraksis har sammenfattet kravene slik, jf. Rt. 2007 side 1329 (Huldra-dommen) avsnitt 43 og 44:
- ”For at en frembringelse skal ha karakter av ”åndsverk” i åndsverklovens forstand, må den være resultat av en individuelt preget skapende innsats, og ved denne innsatsen må det være frembrakt noe som fremstår som originalt, jf. Rt. 1940 side 327, Rt. 1962 side 964 og Rt. 1967 side 199. I opphavsrettslig teori er det vanlig å omtale den nedre grense for åndsverksbegrepet som et krav om ”verkshøyde” ... Det avgjørende er om det ved en individuelt skapende innsats er frembrakt noe som fremstår som originalt.”**
- (24) Åndsverkloven § 2 gir opphavsmannen enerett, innen lovens grenser, til å råde over åndsverket blant annet ved å gjøre det tilgjengelig for almenheten i form av offentlig fremføring, herunder kringkasting. Det følger videre av § 3 at hvis en annen enn opphavsmannen har rett til å gjøre åndsverket tilgjengelig, må det ikke skje på en måte som er krenkende for opphavsmannens kunstneriske anseelse eller egenart, eller for verkets anseelse eller egenart. Lovens kapittel 2 inneholder de såkalte ”låneregler”, blant annet § 22 som på visse vilkår gir adgang til å sitere fra offentliggjort verk. Kapittel 5 om andre rettigheter behandler utøvende kunstners enerett i § 42. Den gir §§ 2, 3 og 22 tilsvarende anvendelse.
- (25) Jeg behandler først spørsmålet om As fremføring i filmklippet som ble vist 19. mars 2007 i programmet ”Store Studio”, er vernet av § 42. Bestemmelsen fastsetter at en utøvende kunstner, innen de grenser som følger av loven, har enerett til å råde over sin fremføring av et verk ved bl.a. å gjøre fremføringen eller opptaket av den tilgjengelig for almenheten.

- (26) I denne sak er det uomstridt at filmen ”Brent av frost” fyller kravet til et åndsverk, og at As rolle i filmen som helhet er vernet av § 42. Derimot har NRK bestridt at hennes fremføring i den del av filmen som omfattes av klippet på ti sekunder, omfattes av bestemmelsen.
- (27) Tingretten la til grunn at det avgjørende måtte være et artskrav, slik at vernet kommer til anvendelse for de aller fleste fremføringsformer så lenge det er et verk som fremføres. Retten fant videre at As fremføring i filmklippet var av kunstnerisk karakter og anså § 42 anvendelig.
- (28) Lagmannsretten anså det ikke nødvendig å ta standpunkt til spørsmålet. Etter å ha beskrevet samleiescenen, uttalte den:

”Det ligger flere kreative innsatser i avsnittet, og som helhet tilfredsstillende dette etter lagmannsrettens syn utvilsomt kravet til verkshøyde. Spørsmålet er så om kravet er oppfylt også for det fragmentet som A fremfører. NRK har i tilknytning til dette anført at det er få variasjonsmuligheter i fremstillingen av et naturlig fenomen; samleie i ”misjonærstilling”, uten replikker.”

- (29) Deretter siterte lagmannsretten rettspraksis om begrepet åndsverk og fortsatte:

”Lagmannsretten finner det tvilsomt om de nødvendige krav til individuelt preget skapende innsats og originalt resultat er oppfylt for det aktuelle fragmentet. Det er i utgangspunktet vanskelig å se at fragmentet, ut fra dets begrensede varighet og tematikk, i det hele tatt skulle gi slikt rom for individualitet og originalitet at opphavsrettslig beskyttelse fremstår som adekvat. Den utøvende kunstners fremføring vil i så fall heller ikke ha vern etter åndsverkloven § 42.

Det er imidlertid ikke nødvendig å ta endelig stilling til spørsmålet om verkshøyde, idet lagmannsretten er kommet til at visningen av filmklippet uansett faller innenfor sitatrettens grenser, jf. åndsverkloven § 22.”

- (30) Så vidt sees bygger lagmannsrettens drøftelse på den forutsetning at vernet for utøvende kunstnere i noen grad er aksessorisk til selve åndsverksvernet. Hvis det ikke foreligger en krenkelse av det verk som fremføres, er det heller ingen krenkelse av den utøvende kunstners rettigheter.
- (31) Jeg kan ikke se at en slik generell forutsetning er korrekt. Det er nok så at § 42 viser til en utøvende kunstners enerett til å råde over sin fremføring av et ”verk”, men av dette følger ikke nødvendigvis at det som fremføres, må være et beskyttet åndsverk. Bestemmelsen står i kapittel 5 om ”Andre rettigheter”. Den tidligere åndsverklov av 6. juni 1930 nr. 17 hadde ingen bestemmelse om utøvende kunstnere. Av forarbeidene til åndsverkloven av 1961 fremgår at det hadde vært uenighet om det i en lov om opphavsrett burde tas med bestemmelser om rettigheter som grenser til opphavsretten eller er avledet av den. Kirke- og undervisningsdepartementet fant at dette ikke brøt med de naturlige rammer for en lov om åndsverk. Jeg viser til Ot.prp. nr. 26 (1959–60) side 91 første spalte, hvor det også gjengis en uttalelse fra de delegerte til de nordiske drøftelsene om ny opphavsrettslovgivning:

”Utk. § 42 omfatter alle utøvende kunstnere, således skuespillere, opplesere, sangere, musikere, dansere og andre, og gjelder uten hensyn til om det fremførte verk er gjenstand for opphavsrett eller falt i det fri” (uthevet her).

- (32) Denne uttalelsen illustrerer at vernet for utøvende kunstnere ikke er avhengig av at det er et opphavsrettslig beskyttet verk som fremføres. Men det kan også reises spørsmål om det etter § 42 oppstilles et krav til verkshøyde, slik det gjøres for at det skal foreligge et åndsverk etter § 1.
- (33) Ved vurderingen kan det være grunn til å ta utgangspunkt i at opphavsmannens enerett til et åndsverk er begrunnet i behovet for et vern mot etterligning (plagiat) av frembringelsen. De utøvende kunstneres beskyttelse gir derimot vern mot utnyttning av deres personlige prestasjon, ikke fremføringsmåten. I Nordiskt Immateriellt Rättsskydd, 1981, side 313–314 har Birger Stuevold Lassen lagt til grunn at det kun kan oppstilles et artskrav for at beskyttelse skal foreligge etter § 42. Et tilsvarende synspunkt er anført av Ole-Andreas Rognstad, Opphavsrett, 2009, side 311–312. Det uttales der at fremføringen må være av kunstnerisk art, slik at den kan gi en opplevelse av estetisk karakter, mens det ikke kan oppstilles noe originalitetskrav, slik som for åndsverk. Bakgrunnen er at det er lite behov for et krav om individuelt preg når det ikke er tale om å gi et vern mot plagiat.
- (34) I samme retning trekker en artikkel av Ole-Andreas Rognstad, som er inntatt i Nytt i privatretten nr. 1, 2010, side 26–27. Den er skrevet etter lagmannsrettens dom. Forfatteren tar til orde for at vernet på ingen måte er aksessorisk, og at krenkelsesvurderingen for verk ikke skal trekkes inn i drøftelsen av om utøvende kunstneres rettigheter er krenket. Det legges her vekt på at lovens formål er å beskytte utøvere som fremfører et verk, ikke andre former for utøverprestasjoner som sirkusartisteri, idrettsprestasjoner, tryllekunst osv. En alternativ innfallsvinkel kan ifølge forfatteren være å akseptere at fremføringen *i sin helhet* må gjelde et verk med verkshøyde, uten at det skal tas stilling til verkshøyden ved spørsmålet om utøverrettighetene er krenket ved gjengivelse av *deler* av fremstillingen. Men det må i alle tilfelle stilles krav om at det er en fremføring som gjengis.
- (35) For resultatet i denne sak er det ikke nødvendig å foreta noen nærmere drøftelse av disse prinsipielle spørsmål. Det er tilstrekkelig å fastslå at det ikke kan stilles noe krav om at filmklippet som ble vist, har verkshøyde. Videre må det legges til grunn at As prestasjon innebar en opplevelse av kunstnerisk karakter som etter § 42 gav henne enerett til å råde over sin fremføring. Det er nok så at det går en nedre grense for hva som kan ansees som ”fremføring” i lovens forstand. Men mitt syn er at selv om selve nakenscenen var kort – to sekunder – og uten replikker, må også den ha vern etter bestemmelsen.
- (36) Spørsmålet er så om NRKs visning av filmklippet var rettmessig etter åndsverkloven § 22, som fastslår at det er tillatt å sitere fra et offentliggjort verk ”i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger”. I noen grad vil nok de to vilkårene gli over i hverandre.
- (37) Det er først grunn til å understreke sitatrettens store prinsipielle og praktiske betydning. Som nevnt i forarbeidene til åndsverkloven av 1961, er sitatretten en selvsagt innskrenkning i opphavsmannens absolutte rett, og den har stor betydning i flere sammenhenger, blant annet for pressen som organ for informasjon og offentlig meningsutveksling, jf. Ot.prp. nr. 26 (1959–60) side 37. Under lovrevisjonen i 1995 ble regelen opprettholdt uten endringer. Det ble da fremhevet at den er en rettslig standard, og at innholdet bør fastlegges av domstolene, jf. Ot.prp. nr. 15 (1994–95) hvor det uttales:

”Den alminnelige sitatregelen slik den er formulert i gjeldende § 13 første ledd og gjentatt i forslaget § 22, er en rettslig standard. Slike rettslige standarder må nødvendigvis være generelt formulert, og vil kunne medføre avgrensingsproblemer. Den nærmere fastleggelse av hva som er lovlig sitat bør være opp til domstolene. Rettsutviklingen bør kunne løpe uforstyrret i en lengre årrekke, slik at det gjennom praksis på en smidig måte vil kunne tas hensyn til den tekniske og samfunnsmessige utvikling.”

(38) Formålet med sitatregelen er å sikre den alminnelige diskusjonsfrihet og meningsutveksling, jf. for eksempel Ole-Andreas Rognstad, Opphavsretten, 2009, side 242 og Anne Lise Sijthoff Stray, Opphavsretten, 1989, side 118. Dette er utvilsomt riktig. Men sitater brukes også for å illustrere, utdype eller berike fremstillingen i et nytt verk.

(39) Lagmannsrettens dom inneholder visse generelle uttalelser om domstolenes prøvelsesrett på dette område. Det uttales:

”Spørsmålet om hvor stor del av scenen som det er grunn til å medta i den aktuelle sammenheng, må i utgangspunktet anses å være av typisk redaksjonell art. I slike spørsmål bør domstolene være tilbakeholdende med å overprøve de redaksjonelle valg, jf. blant annet Rt. 2009 side 265, særlig avsnittene 59 og 60. Dette må i særlig grad gjelde når man befinner seg på områder hvor sitatretten har sentral betydning – som her ved filmomtale i fjernsynsprogrammer. At domstolene til tross for det nevnte utgangspunkt kan gripe inn overfor det rene misbruk av sitatretten, er ikke tvilsomt. Nærværende sak dreier seg imidlertid ikke om et slikt tilfelle.”

(40) Etter mitt skjønn går disse uttalelser for langt i sin betoning av den redaksjonelle frihet og av at domstolene bør utvise tilbakeholdenhet ved prøvningen. Som nevnt foran, fremhevet forarbeidene til endringene i åndsverksloven i 1995 at sitatretten er en rettslig standard, og at det er opp til domstolene å foreta den nærmere avgrensning, i lys av den tekniske og samfunnsmessige utvikling. Jeg viser også til at Høyesterett i Rt. 2009 side 265 avsnitt 60 presiserte at selv om domstolene må utvise forsiktighet ved overprøving av redaksjonelle valg, må pressen treffe sine valg ”in good faith” og innen rammen av etiske prinsipper for god journalistikk.

(41) Ved den nærmere vurdering tar jeg utgangspunkt i at det under programmet ”Store Studio” ble vist helt korte sekvenser fra parodiene som utgjorde deler av filmen ”Kill Buljo”. Også parodien på ”Brent av frost” var kort og viste en scene der den mannlige opptredende ligger over den kvinnelige, iført undertøy, gummistøvler og sydvest. Ingen av dem var avbildet nakne, og det var intet hendelsesforløp før eller etter.

(42) Programmets visning av sekvensen fra filmen ”Brent av frost” varte lenger, med samleiescenen fulgt av de to sekundene hvor A vises naken. Jeg finner det klart at NRK kunne vise samleiet. Derimot foreligger det ingen tilfredsstillende forklaring på at den etterfølgende nakenscenen ble tatt med. For Høyesterett er det anført at det var ønskelig å sammenligne originalens vakre og naturlige uttrykk med parodiens påkledde og uromantiske etterligning. At dette neppe var bakgrunnen for hva man valgte å sende, fremgår av NRKs brev av 29. mars 2007 om at institusjonen hadde funnet å kunne sladde de to siste sekundene av filmklippet i nettutgaven:

”Når NRK likevel har fattet en redaksjonell beslutning om å dekke til deler av sitatet i programmet, slik dette er gjort tilgjengelig på NRKs nettsider, så er det for å vise imøtekommenhet overfor skuespiller A. NRK har da lagt avgjørende vekt på at skuespilleren selv – slik det er formidlet – synes å oppleve publiseringen av den aktuelle

nakenscenen som særskilt kompromitterende, og at tildekkingen i denne konkrete sammenheng kan foretas uten vesentlig å redusere sitatets formål.”

- (43) Denne uttalelsen bekrefter etter mitt syn at det ble sitert fra originalfilmen i en videre utstrekning enn det som fulgte av formålet. At det dreide seg om en kort overskridelse – to sekunder – kan etter mitt syn ikke være avgjørende. Det gjør heller ikke overskridelsen rettmessig at det kunne vært sitert for andre formål. Sitatretten er begrenset av formålet, som må vurderes i lys av de konkrete omstendigheter.
- (44) Selv om man her gikk ut over det som var nødvendig for å ivareta formålet med sitatet, kan det spørres om man bør anlegge en noe mer romslig vurdering. Det kan hevdes at samleiet og nakenscenen utgjorde en helhet, at nakenscenen bare varte i to sekunder, og at domstolene bør utvise forsiktighet med å overprøve redaksjonelle valg. Det er videre på det rene at den omstendighet at den siterte motsetter seg gjengivelse, ikke hindrer sitering. Det er derfor ikke avgjørende ved formålsvurderingen at A opplevde visningen belastende.
- (45) Slike synspunkter har utvilsomt vekt. Det følger av rettspraksis at domstolene ikke skal sette seg i redaksjonens sted, jf. bl.a. Rt. 2009 side 265 som allerede er omtalt. Det ville eksempelvis være for strengt å kreve full identitet mellom det parodien tar opp av situasjonen og det den viste originalscenen gjør. Men her gikk man etter mitt skjønn for langt. Nakenscenen hadde som nevnt ingen parallell i parodien. Som det fremgikk av utsnittet som ble vist under ankeforhandlingen, inngikk riktignok samleiescenen og nakenscenen i en større sammenheng. Men etter mitt syn bidro ikke visningen av nakenscenen til noen økt forståelse av denne helheten – som utspant seg både før og etter de aktuelle scener. ”Store Studio” var et underholdningsprogram, som på NRKs hjemmeside er beskrevet som et ”talkshow med kveldsstemning, levende musikk og aktuelle gjester fra kulturlivet”. Verken nakenscenen eller filmklippet for øvrig ble problematisert eller debattert i studio. Det kan ikke sees at de siste to sekundene hadde noen betydning verken for en videre diskusjon i samfunnet eller for å illustrere klippet fra ”Kill Buljo”.
- (46) Jeg tilføyer at det var kjent for NRK også før innslaget ble vist at A motsatte seg at denne sekvensen ble sendt. Dette fremgikk av intervjuer med den programansvarlige i forbindelse med pressedekningen etter den omstridte sendingen. A hadde dessuten protestert da NRK i 2005 viste deler av ”Brent av frost” hvor hun kunne sees naken, og hennes syn var omtalt i et intervju med Dagbladet et par måneder før programmet ”Store Studio”. Inkluderingen av innslaget på nettet førte videre til en risiko for spredning av nakenbilder av A, til tross for hennes frykt for at dette skulle skje. NRK var kjent med det. I lys av det jeg har uttalt om formålet, kan det også spørres om det ble sitert i samsvar med ”god skikk”, uten at jeg finner det nødvendig å gå nærmere inn på dette.
- (47) Konklusjon blir etter dette at NRKs visning av filmklippet fra ”Brent av frost” ikke var rettmessig.
- (48) A har krevet erstatning og oppreisning som fastsatt av tingretten, dvs. 110 000 kroner i erstatning og 45 000 kroner i oppreisning. For det tilfelle at det foreligger ansvarsgrunnlag, har NRK akseptert å betale inntil 110 000 kroner av hensyn til sakens prinsipielle sider og for å unngå diskusjon om tap og årsakssammenheng. Det anføres imidlertid at det økonomiske tap ikke er opphavsrettslig relevant, og at oppreisning ikke skal tilkjennes ut fra rene personverninteresser.

- (49) Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å fravike de beløp som ble fastsatt av tingretten. Åndsverkloven § 55, jf. § 54 første ledd a og b, gir hjemmel for å idømme erstatning og oppreisning ved brudd på en utøvende kunstners rett. I forhold til oppreisningen, fant tingretten at NRK hadde opptrådt forsettlig og baserte beregningen på krenkelsen av personvernet i § 45 c, som ikke er prosedert for Høyesterett. Etter mitt skjønn er det mer naturlig å anse krenkelsen som grov uaktsom enn forsettlig, særlig fordi anvendelsen av sitatregelen har bydd på noe tvil. Dette bør likevel ikke føre til noen reduksjon av oppreisningsbeløpet.
- (50) A har vunnet saken og tilkjennes sakskostnader for alle retter, jf. tvisteloven § 20-2. For Høyesterett skal staten tilkjennes sakskostnader siden A er innvilget fri sakførsel for Høyesterett. De utgjør ifølge omkostningsoppgaven 109 581 kroner med tillegg av utlegg 2 753 kroner og rettsgebyr 20 640 kroner. I lys av resultatet for Høyesterett stadfestes tingrettens omkostningsavgjørelse. Hun tilkjennes også kostnader for lagmannsretten, som i samsvar med omkostningsoppgaven settes til 96 875 kroner. Partshjelperen har ikke krevet sakskostnader.
- (51) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Tingrettens dom stadfestes.
 2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas en for begge og begge for en til A 96 875 – nittisekstusenåttehundreogsyttifem – kroner.
 3. I sakskostnader for Høyesterett betaler Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas en for begge og begge for en til det offentlige 132 974 – etthundreogtrettitotusenihundreogsyttifire – kroner.
 4. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
- (52) Dommer **Matheson**: Jeg er kommet til et annet resultat enn førstvoterende. Det omtvistede sitatet er etter mitt syn ikke i strid med åndsverkloven § 22.
- (53) I likhet med førstvoterende finner jeg det klart at NRK kunne vise samleiet i den sammenhengen klippet ble benyttet. Spørsmålet i saken er derfor om visningen lovlig også kunne omfatte de to siste sekundene av samleiescenen der A setter seg opp og vises naken forfra.
- (54) Det må ved anvendelsen av åndsverkloven § 22 tillegges betydning at lovgiver i Ot.prp. nr. 15 (1994–1995) pekte på at den rettslige standarden som sitatretten bygger på, reiser avgrensingsproblemer, og at den nærmere fastleggelse av hva som er et lovlig sitat bør være opp til domstolene. Denne måten å regulere sitatretten på tilsier etter min oppfatning at bestemmelsen må anvendes med en viss romslighet. Mitt utgangspunkt er etter dette at

man bør være varsom med å benytte et for finmasket mål ved avgjørelsen av hva formålet betinger.

- (55) Ved den konkrete bedømmelsen legger jeg vekt på at de to omtvistede sekundene etter min oppfatning fremstår som en del av samleiescenen og således inngår i en helhet. Det er når den mannlige skuespilleren flytter seg fra A at hun vises naken.
- (56) Innslaget ble vist etter at filmskaperne av "Kill Buljo" var intervjuet om sin idé og de scener fra filmens verden som hadde inspirert dem til harselas. Sitatet var således plassert innenfor det jeg vil kalle en magasin-ramme.
- (57) Selv om formålet med visningen først og fremst var å sette parodien i perspektiv til originalscenen i "Brent av frost", gjorde magasin-rammen at en del av sitatets kontekst lå tett opp mot filmomtale. Denne delen av konteksten har – innenfor det jeg allerede har uttalt om normen for lovtolkningen – etter min oppfatning en viss betydning for hva formålet betinger.
- (58) Jeg legger her til at vurdert som filmomtale vil det grensedragningsspørsmål som foreliggende sak konkret reiser, antakelig ikke oppstå. Om filmomtaler i fjernsynsprogram, viser jeg til Vyrje, Vennebog til Mogens Koktvedtgaard (1993) side 124 der det heter:
- "Slike sitater kan skje helt naturlig og lojalt, for eksempel i forbindelse med drøftelser av filmkunstneriske spørsmål eller ved presentasjon av nye kinofilmer m.v. i et fjernsynsprogram."**
- (59) Slik foreliggende sak ligger an, finner jeg det naturlig å se hen til dette når lovligheten av sitatet innenfor en magasin-ramme skal bedømmes.
- (60) Ut fra de momenter jeg har pekt på finner jeg ikke å kunne legge avgjørende vekt på at parodien som ble vist i tilknytning til originalen, ikke inneholder en sekvens som motsvarer sekvensen der A setter seg opp og vises naken forfra. Jeg ser det derfor slik at førstvoterende i sin bedømmelse legger et for finmasket mål på bedømmelsen av hva formålet betinger etter åndsverkloven § 22.
- (61) Den sitertes behov for personvern mot visning av belastende deler av et offentliggjort verk, reguleres gjennom forbudet mot *krenkende* sitat, slik dette er forstått etter åndsverkloven § 22 jf. § 3. Dette er ikke situasjonen i foreliggende sak, og har heller ikke vært påberopt.
- (62) NRKs brev av 29. mars 2007 om at institusjonen hadde funnet å kunne sladde de to siste sekundene av filmklippet i nettutgaven fordi "tildekkingen i denne konkrete sammenheng kan foretas uten vesentlig å redusere sitatets formål", endrer ikke min bedømmelse av at sitatet var lovlig. Uttalelsen er avgitt i tilknytning til publiseringen i nettutgaven, og kan ikke begrunne at det som ble vist ligger utenfor lovens standard.
- (63) Jeg kan heller ikke se at sitatet blir ulovlig fordi det er lagt på nettet med spredningsfare. Bedømmelsen av lovlighet flyttes etter min oppfatning da til et spørsmål som ligger utenfor den rettslige standarden åndsverkloven bygger på, og der andres misbruk trekkes inn i vurderingen av om sitatet er lovlig.

- (64) Jeg stemmer derfor for at anken forkastes, men at sakskostnader ikke tilkjennes etter unntaksregelen i tvisteloven § 20-2 tredje ledd.
- (65) Dommer **Bruzelius:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Møse.
- (66) Dommer **Øie:** Likeså.
- (67) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (68) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Tingrettens dom stadfestes.
2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas en for begge og begge for en til A 96 875 – nittisekstusenåttehundreogsyttifem – kroner.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler Norsk rikskringkasting AS og Hans-Tore Bjerkaas en for begge og begge for en til det offentlige 132 974 – etthundreogtrettitotusenihundreogsyttifire – kroner.
4. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: